

Dinàmica de la pobresa a Catalunya: una primera aproximació

Per Sara Ayllón Gatnau, professora del Departament d'Economia Aplicada
Universitat Autònoma de Barcelona

1. Introducció

L'estudi de la dinàmica de la pobresa ha despertat un interès creixent en les darreres dues dècades per part de la literatura especialitzada gràcies, en bona part, a la major disponibilitat de dades. Però, a què ens referim quan parlem de la dinàmica de la pobresa? Bàsicament es tracta de l'estudi de la *durada* del fenomen. Així, ens interessem per conèixer si la pobresa s'experimenta de manera transitòria, si és un problema recurrent o si, per contra, és crònic i, per tant, hem de parlar de pobresa persistent. Amb aquest objectiu, quan estudiem la dinàmica de la pobresa fem un seguiment de com evoluciona la situació de la població pobra al llarg del temps. No es tracta, per tant, d'analitzar fotografies preses en un únic moment, com fa la pobresa estàtica, més aviat és com quan mirem una pel·lícula i observem com canvia la situació dels seus personatges.

2. Les dades

Fins fa relativament poc, l'anàlisi de la dinàmica de la pobresa a casa nostra no era possible a causa de la manca de dades longitudinals que seguissin la mateixa mostra d'un any a l'altre. Avui, les primeres onades del Panel de Desigualtats Socials de Catalunya (PaD), elaborat per la Fundació Jaume Bofill, permeten l'anàlisi de la dinàmica d'aquest fenomen en el context català.¹ Es tracta encara

d'una primera aproximació, ja que només ens és possible l'anàlisi per a dos anys consecutius, el 2003 i el 2004, però, a mesura que hi hagi més onades disponibles, podrem allargar l'anàlisi en el temps.²

3. Les transicions d'entrada i sortida

Abans d'entrar pròpiament a descriure la dinàmica de la pobresa i amb l'objectiu de situar-nos, és important tenir en compte que entorn d'un 18,5% de la població catalana es trobava per sota del llindar de la pobresa l'any 2004, segons dades del PaD.³ Aquest resultat és molt similar al risc de pobresa obtingut amb la primera onada corresponent a l'any 2000 i que se situava en el 18,6% (vegeu Ayllón, Mercader i Ramos, 2005). Per tant, una primera aproximació als resultats indica que el risc de pobresa a Catalunya s'hauria mantingut estable durant la primera meitat de la dècada tot i l'important creixement de l'economia catalana en aquests anys. L'època de bonança que acabem de viure de poc hauria servit, doncs, per a l'assoliment d'una distribució més igualitària de la renda.

Pel que fa als moviments dins i fora de la pobresa, la taula 1 indica que gairebé tres de cada deu persones que eren pobres el 2003 haurien aconseguit sortir d'aquesta situació el 2004. Per contra, pràcticament un 9% dels individus que no eren pobres el 2003 es troben per sota del llindar de pobresa el 2004. Els resultats indiquen, per tant, que es produeixen importants moviments d'entrada

“El risc de pobresa a Catalunya s’hauria mantingut estable durant la primera meitat de la dècada tot i l’important creixement de l’economia catalana en aquests anys.”

Sara Ayllón Gatnau és professora ajudant del Departament d’Economia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), on properament presentarà la seva tesi doctoral. És llicenciada en ciències de la comunicació (periodisme) i en economia per la UAB i té el màster de polítiques socials a la Unió Europea per la London School of Economics. Ha desenvolupat la seva activitat investigadora

entorn de l’anàlisi de la pobresa i l’exclusió social, l’economia demogràfica i l’econometria aplicada.

i sortida de la pobresa. Com a conseqüència d’això, un nombre més gran de persones que les observades inicialment es veuen afectades per aquest problema. Més en concret, un 23% de la població catalana es trobaria per sota del llindar de la pobresa en almenys un dels anys analitzats, tal com mostra la taula 2. I això no és tot. Per a la meitat d’aquestes persones, un 11%, la pobresa és un problema persistent, continu en el temps.

Taula 1. Transicions d’entrada i sortida de la pobresa a Catalunya, 2003-2004

Any	2004			Total
	No pobre	Pobre	Total	
2003	No pobre	91,32	8,68	100,0
	Pobre	29,78	70,22	100,0
	Total	81,67	18,33	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir del Panel de Desigualtats Socials de Catalunya, tercera i quarta onades, 2004 i 2005.

Taula 2. Percentatge de llars segons període de permanència en la pobresa a Catalunya, 2003-2004

	Freqüència	Freqüència acumulada
Pobre el 2003 i el 2004	11,01	11,01
Pobre només el 2003	4,67	15,68
Pobre només el 2004	7,32	23,00
Mai pobre	77,00	100,00
Total	100,00	-

Font: Elaboració pròpia a partir del Panel de Desigualtats Socials de Catalunya, tercera i quarta onades, 2004 i 2005.

4. Els grups de risc

Sortir de la pobresa s’evidencia, doncs, com un problema greu per a aproximadament un de cada deu catalans. Però, qui conforma el grup de persones pobres persistents a Catalunya? Certament, no es pot caracteritzar a partir d’un perfil únic. D’una banda, observem taxes de pobresa persistent altes entre els col·lectius dependents del sistema de garantia de rendes, que conformen, alhora, la meitat de les persones amb pobresa persistent. Així, les persones jubilades o vídues pateixen un risc de pobresa persistent que duplica el del conjunt de la població. En la mateixa línia, les persones inactives mostren taxes tres vegades superiors a la mitjana poblacional.

Els resultats també posen en evidència que, en bona part de les llars catalanes, un sou no és suficient per escapar de la pobresa persistent. De fet, el 62% de les persones ocupades per a les quals la pobresa és un problema persistent viu en llars on només hi entra un sou. Igualment preocupant és la situació de les persones aturades que pateixen riscos de pobresa persistent i temporal, que se situen en el 20,4% i el 50,9% respectivament.

La manca d’estudis primaris comporta també un risc de pobresa persistent del 25%, que dobla el poblacional. A més, els resultats també evidencien molta rotació dins i fora de la pobresa per a aquest col·lectiu. D’altra banda, l’obtenció de, com a mínim, estudis secundaris redueix el risc de pobresa persistent del 16% al 8%. Desafortunadament, segons dades de l’Observatori del Treball de la Generalitat de Catalunya, el nombre de joves catalans de

20 a 24 anys que han finalitzat almenys la segona etapa de l'educació secundària és del 59,4%, mentre que a l'actual Unió Europea-27 és d'un 78,5%.⁴

La població immigrada pateix també un risc de pobresa temporal i persistent que dobla el del conjunt de la població, essent especialment greu la situació de la immigració procedent d'Àsia o Àfrica. En la mateixa línia, val la pena destacar la situació de les persones amb problemes de salut i, per tant, amb dificultats d'inserció plena al mercat de treball. Així, per exemple, les persones no jubilades que manifesten tenir una salut dolenta o molt dolenta tenen un risc de pobresa persistent del 34,8%. I, finalment, cal destacar també les llars que viuen de lloguer, amb problemes de pobresa persistent superiors a la mitjana poblacional.

5. Les polítiques

Els resultats que acabem de presentar posen clarament en evidència la necessitat d'una estratègia integral de lluita contra la pobresa que coordini, amplii i millori les mesures actuals. Així, són necessàries vertaderes polítiques de garantia de rendes, tant pel que fa a pensions de jubilació o viduïtat com per a programes com ara la renda mínima d'inserció o el subsidi d'atur. Calen polítiques laborals i familiars que permetin la incorporació laboral d'un segon treballador o treballadora a la llar i facilitin, per tant, la conciliació de la vida laboral i familiar. Es requereix una reforma al mercat de treball que contribueixi a reduir sensiblement la incidència de la temporalitat i garanteixi un sou digne a les persones ocupades. Són necessàries mesures per combatre l'elevat fracàs escolar en l'educació secundària. I, entre moltes altres coses, calen polítiques d'inserció efectiva de la població immigrant.

Desafortunadament, el context actual de crisi econòmica fa presagiar l'empitjorament de la situació de molts dels col·lectius que hem mencionat, per la qual cosa moltes d'aquestes mesures han pres ja un caràcter d'urgència [Q](#)

“Observem taxes de pobresa persistent altes entre els col·lectius dependents del sistema de garantia de rendes, que conformen, alhora, la meitat de les persones amb pobresa persistent. Així, les persones jubilades o vídues pateixen un risc de pobresa persistent que duplica el del conjunt de la població. En la mateixa línia, les persones inactives mostren taxes tres vegades superiors a la mitjana poblacional.”

una descripció completa d'aquesta base de dades. Val la pena notar com, ben aviat, també serà possible l'anàlisi de la dinàmica de la pobresa a Catalunya a partir de les dades longitudinals de l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística.

3: Vegeu Ayllón i Ramos (2008) amb relació a les opcions metodològiques triades (lindar de pobresa, distribució d'ingressos, escala d'equivalència, unitat d'anàlisi, pesos poblacionals, etc.).

4. Les dades relatives a Catalunya procedeixen del quart trimestre del 2008, de l'Enquesta de Població Activa (Institut Nacional d'Estadística) i les de la UE-27, del tercer trimestre del 2008 del Labour Force Survey (Eurostat). Disponible a <http://www.gencat.cat/treball/departament/activitat/treball/index.html>.

Referències:

Ayllón, S. i Ramos, X. (2008). “Dinàmica de la pobresa a Catalunya. Qui entra, qui surt i qui es queda a la pobresa?”, a *Condicions de vida i desigualtats a Catalunya 2001-2005*. Ed. Mediterrània, col·lecció Polítiques, núm. 65, volum I, pàg. 17-112.

Ayllón, S. i Ramos, X. (2007). “Anàlisi de les distribucions d'ingressos al Panel de Desigualtats Socials de Catalunya (2a.-4a. onada)”. Fundació Jaume Bofill, treball no publicat.

Ayllón, S., Mercader, M i Ramos, X. (2005). “La pobresa a Catalunya. Pobresa monetària i privació a Catalunya a principis del segle XXI”, a *Estructura social i desigualtats a Catalunya*, Ed. Mediterrània, col·lecció Polítiques, núm. 46, volum II, pàg. 9-158.

1: Vegeu www.obdesigualtats.cat

2: Vegeu Ayllón i Ramos (2008) i Ayllón i Ramos (2007) per a una anàlisi de les distribucions d'ingressos al PaD, i Ayllón, Mercader i Ramos (2005) per a